

Маркована лексика в ідіолекті Марії Матіос

Сучасні тенденції розвитку суспільного та культурне життя зумовлюють активне вживання різних груп лексики. Відбуваються зрушення у розподілі лексем за сферами функціонування, у зміні семантичних структур лексичних одиниць, їхній значеннєвій наповненості. Тому предметом вивчення лінгвістичних досліджень досить часто стають окремі групи слів, які обмежені у своєму вживанні або ж мають у семантичній структурі лексичного значення маркований компонент. Так, предметом окремих мовознавчих студій є соціально, територіально, хронологічно, функціонально, експресивно, національно марковані лексичні одиниці (у працях Л.Ставицької, С.Єрмоленко, Н.Сологуб, О.Тараненка, Н.Слободянюк, Р.Бесачи, Г.Гайдученко, Б.Коваленка, Н.Пуряєвої, Н.Шовгун, Н.Бойко і багатьох інших).

На сучасному етапі розвитку української мови досить актуальним видається вивчення лексики з погляду її маркованості, оскільки дотепер немає лінгвістичного дослідження, яке б було присвячене маркованій лексиці загалом. Шар маркованої лексики досліджуємо на матеріалі сучасної української прози, яка яскраво репрезентує різноманітні за своїм змістовим і лексичним наповненням мовні процеси і явища.

Розроблена типологічна класифікація маркованої лексики, яка містить чотири типи лексичних одиниць:

- конотативно маркована лексика;
- хронологічно маркована лексика;
- територіально маркована лексика;
- соціально маркована лексика.

Ця стаття репрезентує огляд маркованих лексем в ідіолекті видатної української письменниці XXI сторіччя Марії Матіос, твори якої є вдячним матеріалом для дослідження різних лінгвістичних проблем.

У творчості письменниці представлено всі чотири типи маркованої лексики. **Конотативно маркована лексика** характеризується особливою складністю її семантики: в лексичному значенні слова наявні об'єктивно-понятійний та суб'єктивний компоненти. "Конотація мислиться як лінгвістичний феномен, що має семантичний статус, є факультативною частиною лексичного значення слова та "сигналізує" про наявність людського чинника в семантиці лексичної одиниці" [2, с. 25]. У конотативно маркованих словах відображається емоційно-

оцінне ставлення мовця до сказаного, вони надають мовленню виразності, образності, емоційного забарвлення та виконують експресивну функцію, "яка зорієнтована на вираження суб'єктивних аспектів сприйняття людиною реального світу" [3, с. 43]. Конотативно марковані одиниці протиставляємо нейтральним словам, що у структурі свого лексичного значення містять лише денотативний компонент, який є позначником певного предмета чи явища дійсності, репрезентантом об'єктивної інформації про відображуване.

У процесі аналізу конотативно маркованих лексем у творах Марії Матіос з'ясовано, що найбільшим експресивним потенціалом позначені іменники, прикметники, дієслова.

Субстантиви мають кількісну перевагу у складі конотативно маркованої лексики, оскільки вони належать до основних частин мови і позначені первинністю формування в онтогенезі. Структура лексичного значення конотативних іменників повністю підпорядкована категорії суб'єктивності. На тлі денотативного макрокомпонента функціонує конотативний макрокомпонент, який може складатися з декількох елементів: емоція, оцінка, інтенсивність, образність. У літературних творах конотативні іменники виступають засобом характеристики художніх образів. Найчастіше вони виступають номінантами, що репрезентують світ людини: її зовнішні характеристики і внутрішній світ, навколишнє середовище і його вплив. Яскравим прикладом конотативно маркованих лексичних одиниць можуть слугувати номінанти людини, що у структурі свого лексичного значення обов'язково містять образний компонент, який породжує емоційно-оцінну образну сему, чим і створюється експресивний мовленнєвий ефект: *змія, голубка, ведмідь, видра, щур, зозулька* та багато інших. Такі метафоричні назви людини органічно влітаються в мовну тканину творів Марії Матіос: *Зозулько моя, не бійся...* [4, с. 124]; *...затаївся як щур під підлогою* [4, с. 130]; *Що це була робота котроїсь сільської видри, вона не сумнівалася й хвилечки* [4, с. 159].

Конотативно марковані іменники такого типу письменниці широко використовує в "Щоденнику страченої". У цьому творі вибудовується яскрава еволюційна система сприйняття героїнею себе і навколишнього світу. Самоаналізуючи, вона номінує свою особу великим реєстром оцінно-образних лексем: *курка, гуска, риба, маєпа, квочка, лантера, дворняга, яструб, собака, кактус, сміттєпровід, голубка, невірниця, безбожниця, лягва, каторжниця, блудниця-черниця, дурепа, не кікімора, стара, терористка, істеричка, царівна, королівна, імператриця,*

княжна, повія, відьма, добровільний вбивця власної плоти, наприклад: *Хіба цього мало, щоб сказати, що я була царівною, королівною, імператрицею, княжною, та в силу обставин, випробувань чи власного безголів'я – стала жертвою?* [6, с. 21]; *"Адью, жінко! Привіт, повісі!" Ще раз поправляла зачіску, нібито пересвідчуючись, чи не засяяв над нею німб королеви* [6, с. 182]. Лексеми, що номінують чоловіче начало, здебільшого мають негативне аксіологічне забарвлення, багато з них мають статус лайливих: **змій, слизький гад, чоловік-монстр, чоловік-кіллер, гультай, горила, привид, мара, цуцик, серцепошматовувач, шельма, патрач, гробар, дурень, негідник, падлюка, собака, мерзотник, жеребець** тощо: *Я таки егоїстка, якщо так довго люблю одного і того самого негідника й падлюку* [6, с. 114]; *Боже, що зробив безпощадний час із цим копишнім жеребцем...* [6, с. 161].

Кількісно великою є група конотативно маркованих дієслівних форм, які забезпечують аксіологічне кваліфікування ступенів інтенсивності дії, зокрема таких її ознак, як несподіваність, різкість, повторюваність, одноразовість тощо. У структурі лексичного значення таких дієслів, окрім денотативного ядерного компонента, обов'язково наявний конотативний макрокомпонент, що складається з емотивної, оцінної, інтенсивно-параметричної сем, які творять експресивні смисли. Такі лексеми є синонімами-експресивами до нейтральних, денотативних лексем, наприклад: **сичати** – говорити; **реготати** – сміятися; **жадати** – хотіти; **чеберяти, бігти, повзти** – йти; **ридати** – плакати; **наплодити** – народити; **цмулити** – пити; **фуффоритися** – вдягатися; **втовкмачувати** – пояснювати тощо. У художньому тексті конотативно марковані дієслова виконують ряд стилістичних функцій: передають емоційний стан мовця і його ставлення до висловленого, допомагають охарактеризувати образи твору, експресивно забарвлюють мовлення, тим самим сприяють яскравішому сприйняттю реципієнтом прочитаного: *...і в якусь, може, останню хвилину здорового глузду, я зрозуміла, що відтепер бігтиму чи повзтиму до нього, а хоч би на полюс...* [6, с. 51]; *Адже про майбутнє материнство найкраще написала безплідна Габрієла Містраль, а не та, що наплодила десятьох* [6, с. 78].

Конотативно марковані прикметники та прислівники також посідають значне місце в ідіології Марії Матіос. Вони забезпечують передачу не звичайної якості, ознаки, а інтенсифікованих градаційних якостей: *Не маючи ані сили, ані відваги потоптати ту бридку істоту...* [6, с. 10]; *Вона заслуговує найвищої міри покарання* [6,

с. 8]; *Прісно, як для щоденника* [6, с. 26]. У романі "Щоденник страченої" авторка часто передає психологічні інтенції героїні лише за допомогою нагромадження прикметникових конструкцій: *...радість кохання неминуча, неминаюча, непроминальна за жодних умов і обставин* [6, с. 97]; *...ось вам і проповідниця моралі Лариса. Несамотня. Не-бездітна. І не-розлучена* [6, с. 97]; *Блаженна. Як собака, що має сказ, – скажона. Шалена. Несамовита. Не сповна розуму. Непідсудна. Божевільна. Не ... Це все про мене* [6, с. 67].

Хронологічно маркована лексика, до якої зараховуємо маловживані слова, у яких наявні ознаки застарілості або новизни і які зрідка вживаються в мовленні. Ця група лексем репрезентована в діалекті Марії Матіос досить обмежено. Застарілі слова представлені матеріальними архаїзмами (історизмами) та стилістичними архаїзмами.

Історизми (слова, що вийшли з ужитку внаслідок зникнення реалій, які вони позначали) часто є діалектними мовними одиницями, які позначають певні предмети побуту, наприклад: *кацавейка* ("вид жіночої юпки на ваті, хутрі або підкладці"), *джерга* ("товста і груба тканина, рядно, покривало, килим"; "верхній жіночий одяг у вигляді плахти темного кольору"), *коновка* ("дерев'яне відро"). Здебільшого історизми використовуються зі стилістичною метою. Вони увиразнюють зміст, надають текстові пафосності й урочистості або ж, навпаки, слугують засобом творення іронічного контексту: *шаблюка, шаровари, булава, шолом*, наприклад: *...він був зарубаний черкеською шаблюкою* [4, с. 13]; *...сьогодні ніхто не просить свого коханого зачепнути шоломом води із Євфрату чи Амазонки* [6, с. 57]; *Скажи це котромусь задрипаному патріотіві. Бажано в шароварах і з уявною булавою* [6, с. 74]. Іноколи письменниця вдається до використання так званих "радянizmів", наприклад: *Учора на колоквіумі з історії я не задала всіх членів Політбюро КПРС і мені поставили "трійку"* [6, с. 27]; *...в село ринули райкомівські лектори-атеїсти* [6, с. 39].

Стилістичні архаїзми (слова, які вийшли з ужитку внаслідок заміни їх синонімами) у творах Марії Матіос найчастіше старослов'янського походження. Вони вживаються з метою створення певного емоційно-експресивного забарвлення: *преславна, квилити, тайна, глупота, нагло* тощо, наприклад: *О преславна Мати Божа* [6, с. 77]; *"Поїзд о двадцятій" – квилило сьогодні радіо* [6, с. 106]; *Незбагненна, загадкова для мене дата, укрита пеленою давньої-давньої тайни* [6, с. 38]; *Бо в черговий раз нагло – без попереджень сільовим потоком накочується біль* [6, с. 13]; *Господи, яка глупота приверзеться у хвилину гніву чи незадоволення* [6, с. 53].

У мовну тканину своїх творів Марія Матіос залучає також і загальномовні неологізми, наприклад, *Київстар*, *біг-борд* та інші, проте більш яскравими в текстах видаються оказіональні лексичні одиниці. Письменниця творить нову форму слова і тим самим вкладає в нього свій індивідуальний зміст: *мало-притомні, добре-продажні, відсиденти-дисиденти, голопупниця, патрач, кіоскерки, світельця, подаленілий* тощо. Такі лексеми мають потужний експресивний потенціал і яскраво відображають нюанси творчої думки. Доказом цього можуть слугувати приклади із творів: *...якби оці мало-притомні і добре-продажні відсиденти-дисиденти з усієї сили не намагались втовкмачити...* [6, с. 71]... *але я не уявляла, як він їде містом – і лишає очі на отих молодюсінських голопупницях* [6, с. 94]; *Ні, патрачу! Від слова патрати (курку, серце, душу, життя)* [6, с. 104]; *Але згодом, натомивши очі на брудних міських будинках і на непривітних кіоскерках...* [6, с. 179]; *Підходжу до вікна. Ані душі. Ані світельця* [6, с. 66]; *...подаленілим, але все іще присутнім ароматом дорогих парфумів* [6, с. 10].

Соціально маркована лексика, до складу якої входять лексичні одиниці з аргю, жаргону, сленгу, професійної лексики, суржику, в ідіолекті Марії Матіос представлена невеликою кількістю лексем: *лямур, пришити, шиза, кришка, гаплик, адью, па-па, гуд-бай, муть* та деякі інші. Соціально марковані лексичні одиниці, які використовує письменниця, здебільшого можна віднести до сленгово-жаргонних утворень, наприклад: *Усю цю муть під назвою щоденник життя розумна людина могла би помістити в п'ятеро-десятеро слів...* [6, с. 15]; *...І тільки тоді я зрозуміла, що мені кришка, гаплик, кранти, the end, фініш, ґата, фертик і фініта одночасно. Кінець* [6, с. 51]; *Чому я не запитала, чи шиза – форма божевілля, чи ні?* [6, с. 66]; *А-а-а, що йому пришиєш? Бувають і тут такі, що пришити нічого* [4, с. 56].

Найяскравіше репрезентований четвертий тип маркованої лексики – **територіально маркована** лексика, до якої відносимо лексичні одиниці, що прийнято називати діалектизмами. В українській лінгвістиці цей пласт лексики досліджений досить ґрунтовно (П.Гриценко, В.Німчук, В.Русанівський, С.Бевзенко та ін.), проте деякі аспекти діалектної лексики ще потребують вивчення. В "Енциклопедії: Українська мова" значення поняття "діалектизм" тлумачиться так: "Діалектизм – позанормативний елемент літературної мови, що має виражену територіальну віднесеність" [9, с. 135]. У творах Марії Матіос діалектизми вживаються досить часто й виконують важливі

стилістичні функції: відтворюють місцевий колорит західно-українських територій, мовленнєві особливості персонажів творів.

Діалектну лексику поділяємо на дві групи: лексичні діалектизми, або діалектизми протиставного типу (термін С.Бевзенка), та етнографічні діалектизми, або діалектизми непротиставного типу.

Етнографічні діалектизми не мають відповідників у літературній мові й визначають своєрідні за своєю сутністю реалії та явища об'єктивної дійсності, які не виражені іншими лексичними засобами. Такі лексеми існують лише в певному діалекті, вони поширені на обмеженій території в результаті того, що інші регіони не мають відповідних предметів чи понять. Етнографічні діалектизми – переважно терміни зі спеціальних галузей господарства, або такі, що пов'язані зі специфікою економіки і побуту певного краю, його географічним положенням, особливостями матеріальної культури [1, с. 177]. Так, назви специфічного гуцульського одягу та взуття передають діалектизми *сардак*, *кацавейка*, *позлітка*, *піджник*, *кептар*, *вироб'єски*, *мешти*; назви галицько-буковинської їжі – *будз*, *бануш*, *мамалічка*, *затірка*; назви особливих предметів побуту – *коновка*, *цапіна*, *баняк*, *джерга*, *дримба*, *коцик* і багато інших, наприклад: *І смішного колись Абрама Машталера, який поверх лапсердака чомусь носив гуцульський кептарик із тонкої козячої шкіри...* [4, с. 13]; *...такий на ній вишитий сардак, стільки на ній веселих хусток із тороками...* [4, с. 156]; *Їла би лиш будз, масло й бринзу, а по неділях – варила бануш, пила би калинове вино...* [4, с. 120]; *Уласій має цапіну й сокиру в руках* [4, с. 51]; *...зодягнута, як до вінчання, – в писаній чорним хрестиком сорочці, в кептарі, ...несла почерез обійстя дерев'яне відро – коновку – з водою* [4, с. 62].

Лексичні діалектизми здебільшого є відповідниками до літературних дублетів, уживаються для позначення того ж самого предмета чи поняття, наприклад: *бараболя* (картопля), *георгіни* (жоржини (На Буковині "георгіна" – це не русизм. Є навіть таке жіноче ім'я)), *половик* (яструб), *карк* (шия), *мерша* (мертвечина), *верстак* (ровесник), *когут* (півень) і багато інших: *Даруся роздавала по селу квіти, бо так багато їх викопала восени, що більше ніж барабуль у пивниці було* [5, с. 5]; *Ви, Марійо, у кого георгіни брали, що такі дуже веселі та пишні?* [5, с. 4]; *І чує він якусь неясну тривогу, так, нібито зараз його має украсти оцей половик, що мертво висить над карком, як над мершею...* [5, с. 111]; *А чого не будете брати? Моїх верстаків забирають* [5, с. 142].

Лексичні діалектизми поділяються на п'ять підгруп:

- власне лексичні;
- лексико-семантичні;
- лексико-словотвірні;
- лексико-фонетичні;
- лексико-морфологічні.

Особливістю діалектних слів **власне лексичного** різновиду є те, що для позначення того ж самого предмета, поняття, дії вживаються зовсім інші лексеми, ніж у літературній мові. Ця підгрупа діалектизмів представлена у творах Марії Матіос досить широко. Найчастіше це іменники, прикметники, дієслова: **еуйко** (чоловік, мужчина), **каня** (яструб), **вберя** (одяг), **челядь** (люди), **домна** (пані), **колітка** (замок), **возниця** (споруда для коптіння м'яса), **дріб** (вівці), **постерунок** (прикордонний пост), **газда** (хазяїн), **шварцієник** (контрабандист), **гузиця** (сідниці), **кобіта** (жінка, коханка), **фіра** (підвода), **люба** (кохання), **ватра** (вогонь), **чір** (собача їжа, каша), **бола** (біда), **дряпак** (мітла), **женячка** (одруження), **ледя** (привид), **мняцьканий** (непрасований), **шпаровитий** (винахідливий), **неклеїдоватий** (не спритний), **не харапутний** (не вдатливий), **плазувати**, **слинитися**, **флинькати** (плакати), **турлюнькати** (колисати), **ладувати** (збирати речі), **шляхтувати** (ляяти), **пантрувати** (охороняти, доглядати), **чиліти** (бути нахиленим), **вслонити** (покласти спати), **вадитися** (сваритися, сперечатися), **замельдувати** (повідомити), **траджувати** (переміщати, нести), **заглагоїти** (заспокоїти), **пазити** (доглядати, піклуватися), **розбиратися** (роздягатися), **мольфарити** (чаклувати), **везтися** (йти – про час), **зашпортуватися** (поспішати), **проглигнути** (проковтнути), **газдувати** (хазяйнувати), **не втрапити** (не зустріти) і багато інших. Такі лексеми є, здебільшого, синонімами до літературних слів. Досить часто у структурі свого лексичного значення, окрім денотативного компонента, вони мають і конотативний елемент, що надає лексемі виразного експресивного забарвлення, а використання такої лексеми у мовленнєвому акті, і в результаті введення її в тканину художнього тексту, призводить до створення експресії мовлення. Таке стилістичне навантаження найчастіше виконують дієслова. У структурі їх лексичного значення наявний денотативний компонент, що займає позицію ядра семми, та конотативний макрокомпонент, який оточує денотативний центр і містить у собі такі компоненти, як інтенсивність, параметричність, емотивність, що творять образність та експресивність: **прізвишкувати** (давати прізвисько), **гаряканити** (голосно розмовляти), **тирлу-**

ватися (кохатися), *законитися* (мати статеві стосунки з чоловіком), *школувати* (віддавати до школи), *заткнутися* (замовкнути), *пудити*, *пужати* (п'якати), *спаскудити* (облаяти), наприклад: *А це встидно, коли тобі прізвишкуються?* [5, с. 19]; *...а вони село паплюжать... і турлюються, певно, у воді... мало їм хати...* [5, с. 63]; *А не чули'сте, Гафійко люба, це правда, що Ілена закончилась цієї ночі Цвичком?* [5, с. 41]; *...народили і пошкодували діточок, та й газдують собі як уміють* [5, с. 23]; *Агій на вас, небого, – хоче дитину перепудити?* [5, с. 61].

Кількісно обмежено в ідіолекті Марії Матіос репрезентована друга підгрупа лексичних діалектизмів. Особливістю лексико-семантичних діалектних лексем є те, що вони звучать однаково в літературній і діалектній мовах, проте мають відмінні значення, наприклад: *нафта* (вживається на Буковині для позначення поняття "гас"), *гостинець* ("великий битий шлях"), *плаття* ("одяг"), *син* ("дівчина"), *мізинець* ("найменша дочка"): *Який подорожній не топтав гостинець – не минав Климишиної хати, щоб не напиться води, не лишити на збереження мішок із мукою...* [4, с. 95]; *Що ти хотіла, синку?* [4, с. 132]; *Він сам собі нарадив свататися до гафтинякового мізинця* [4, с. 151].

Досить чисельною за своїм кількісним складом є третя підгрупа територіально маркованих лексем. **Лексико-словотвірні діалектизми** відрізняються від своїх літературних відповідників словотвірними афіксами (їх наявністю, відсутністю, заміною) або злиттям основ. Так, наприклад: *на пролюд* (до людей), *прізвати* (назвати), *довкіл* (навколо), *почерез* (через), *злоги* (пологи), *біданка* (бідна), *спечне* (спекотне), *дітвео* (діти), *переймити* (перейняти), *дрібнизначне* (дрібне), *остатній* (останній), *діправди* (де правди діти), *сьоговечір* (цього вечора): *Петре, а десь'те купили такі штани, чи не до церкви на пролюд? Чи не від Цвичка моду переймили?* [5, с. 39]; *Матронку в селі називають Михайловим чудом. Точніше, Михайло сам їй так призвав* [5, с. 84]; *...і аж тоді роззирається довкіл* [5, с. 26]; *Якось то був так спаскудив тюдівську молодичу, що біданка до Кутів ходить пішки, аби лиш на Цвичка не втрапити* [5, с. 36]; *Я люблю, аби були великі і пишні квіти, а не якесь дрібнизначне...* [5, с. 4]; *А що, газдику, йдете сьоговечір до кобіти* [5, с. 109].

Особливістю лексико-фонетичної підгрупи діалектизмів є те, що слова в літературній і діалектній формах української мови різняться особливостями звукового складу, спричиненими фонетичними явищами, що мають лексикалізований характер: *рупцак* (рюкзак),

нарваний (нервовий), **только** (тобто), **фасулі** (квасоля), **спечне** (спекотне), **встидно** (соромно), **жолудок** (шлунок), **цвук** (цвях), **Божка** (Бог), **трафити** (трапити), **потому** (потім), **видко** (видно), **най** (нехай), **аби'х** (аби), **десь'те** (де це) і багато інших: Та **Божка** його знає, що з моїми квітами приключилося? [5, с. 4]; ... А літо стояло **спечне** [5, с. 7]; Квашена капуста на татовий **жолудок** не дуже добра [5, с. 20]; Знов чекає на півлітерку. А **потому** сирця зробить [5, с. 20]; ... гаразду нізвідки не **видко** і кінця-краю їхньому дуренству також не **видко** [5, с. 24]; а вас **най** совість замучить, як остатню нензу... [5, с. 63]; **Аби'х** так до завтра дочекала [5, с. 81]; ... в бувалих, а **только** жінок, від заздрості і неминаючого подиву роздулися ніздрі [5, с. 84]; ... а **десь'те** купили такі штани... [5, с. 39].

У своїх творах Марія Матіос часто вдається до використання територіально маркованих лексичних одиниць лексико-морфологічного різновиду. Так, трапляються в текстах діалектні форми займенників, які дійшли (у фонетично зміненому вигляді) з давньої мови: **си, ми, те, тя, ся**; використовуються також усічені форми родового і давального відмінків однини предметно-особових займенників: **го** (його), **му** (йому), **ї** (їй); зворотна частка **ся** часто виступає як у постпозиції, так і в препозиції, не зливаючись із дієсловом; наявна зміна особово-відмінкових закінчень: ... **заткала би тя лиха година!** [5, с. 32]; **Так то так, Михайлику злотний, але видите, що си спричинило...** [5, с. 120]; **Не хочу грішити, кумко-любко, але здає ми'ся, що з тою Матронкою щось нечисте замішано...** [5, с. 121]; ... **шляк би го трафив ще в моїй утробі** [5, с. 5]; ... **ніколи би не подумав, що ви так фальшиво свою дитину вчите! Встидали би ся! Встидали!** [5, с. 18]; ... **не сповідалася, так мені ся получило** [5, с. 30]; **А не чули'сте, Гафійко люба, це правда...** [5, с. 41]; **Моя мені точно скаже: "Не позволям". А ваша що – позволям?** [5, с. 109]; **Ти собі годен надумати, що хтось з постерунку міг би плювати перед церкви?!** [5, с. 117].

Аналіз творів Марії Матіос засвідчує, що виділені лексичні одиниці є маркованими – обмеженими у своєму вживанні (територіально, хронологічно, соціально марковані) або ж мають у структурі лексичного значення маркований компонент (конотативно марковані). Їхнє вживання є виправданим і доцільним, оскільки сила впливу художнього твору на реципієнта значною мірою залежить від особливостей його мови і майстерності її використання. Маркована лексика в ідіолекті Марії Матіос – засіб індивідуально-авторського сприймання національної картини світу, спосіб передачі ставлення авторки до зображуваного.

Проведене дослідження не вичерпує всього комплексу проблем, пов'язаних із особливостями маркованих лексичних одиниць. Виділені лише основні їх типи, яким властива семантична різноманітність, невизначеність складу, особливості функціонування у художніх текстах.

Література

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. – К.: Вища школа, 1987. – 248 с.
2. Бойко Н.І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2005. – 552 с.
3. Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления. – Новосибирск: Наука, 1986. – 230 с.
4. Матіос Марія. Нація. Одкровення. – Львів: ЛА "ПІРАМІДА", 2006. – 204 с.
5. Матіос Марія. Солодка Даруся. – Львів: ЛА "ПІРАМІДА", 2007. – 188 с.
6. Матіос Марія. Щоденник страченої. – Львів: ЛА "ПІРАМІДА", 2005. – 188 с.
7. Словник української мови: У 11 т. / Ред. кол.: І.К.Білодід (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1970–1980.
8. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М.: Наука, 1986. – 143 с.
9. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 752 с.

Л.І.Драчук

Звичаї та традиції українців у повісті Михайла Стельмаха "Гуси-лебеді летять" як засіб формування духовного багатства світу школярів

Літературі належить важлива роль у формуванні моральних переконань, патріотичного виховання учнів, формування в них національної самосвідомості.

У народних традиціях, звичаях закладено мудру філософію, визначено поведінкові норми: бути чесним, правдивим, скромним, милосердним, турбуватися про батьків, поважати старших. Усвідомлення традицій – це знання побуту українського народу, своєрідності